

zatokat szöhhessen közbe, elemezhesse a tényeket, általában módszeresen vezethesse a tanulót). — 3. Hasonlóképen fontos követelmény, hogy a filmoktatás ne süllyessze a tanulót a passzív befogadás állapotába, hanem úgy keil alakulnia, hogy a tanuló aktív szellemi munkája biztosításék. — E programnak megfelelően az 1. szám különböző szerzői részletesen fejtegetik mindazokat az alkalmakat, melyekben a film (és a gramofon-lemez s a rádió is) az iskolában tért nyerhet. Természetesen az élő nyelveknél a gramofon jut előtérbe, míg a természettudományos oktatásnál a film, melynek különösen két tulajdonsága felbecsülhetetlen ebben a vonatkozásban: a tetszőleges gyorsíthatóság, vagy lassúság, — és a nagyítás. A rádióra vonatkozóan érdekes követelmény gyanánt merül fel az egyik szerzőnél az a gondolat, hogy a fizikai oktatásba ma már nélkülözhetetlen tananyag gyanánt vezetessék be a rádió szerkezete és elemei. — A 2. szám a *tanárképzés* tartalmi részével foglalkozik a mai Németország politikai követelményeinek szempontjából. Ugyanennek a kezdésnek tárgyalása a folyóirat többi füzetain is átvonul. — Ugyanettől a szemponttól van meghatározva a 3. szám főtemája, a *honisme* (Heimatkunde). A honismét kívánja a mai német kormányzat az „állampolitikai“ nevelés alapjává tenni; ez a koncentráló erejű alapgondolat a következő további eszmékben nyer kifejeződést: „az iskola, mint otthon“; „hogyan hódítja meg a hazát az ifjúság?“, példa a honismeretre (Brandenburg feldolgozása); a természettudományos oktatás kapcsolata a honvédelemmel. — A *honvédelem* tárgyalása tölti be úgyszólván az egész 4. füzetet, s különösen a következő tantárgyakra terjed ki: a történelemre, a földrajzra, a természettudományokra és a testnevelésre; az irodalmi rovatban is a „honvédelmi nevelés“ (Wehrerziehung) kérdését tárgyaló művek ismertetésével találkozunk. — Hogy hogyan központosít minden nevelői tevékenységet az „állampolitikai“ gondolatra a mai német vezetőség, arra jó példa folyóiratunk 5. füzte, melyben a *matematikai oktatásnak az állampolitikai neveléshez való viszonyáról* van szó. Ez a viszony természetszerűleg csak a matematika sajátos gondolati tartalmán és az ebből folyó módszeren alapulhat, — ha nem akarjuk megcsontítani, vagy erőszakosan megváltoztatni a dolgok természetét. Az idetartozó cikkek foglalkoznak tehát a nevelés általános céljával s a matem. oktatás nevelő erejével, — a matem. oktatás anyagával és módszereivel, — a matem. és az „organikus gondolkodás“ viszonyával, — azzal a kérdéssel, mikép tehető az élethez közelállóvá a matem. oktatás, — végül a matematika és fizika kapcsolataival az oktatásban. E fejtegetéseken, mint vörös fonal, húzódik át az „állampolitika“, vagyis a nemzeti szocialista állam gondolatának igazolása, alátámasztása, vagyis az állampolgári nevelés, még pedig nem a régi „humanizmus“, vagy „liberalizmus“ útjain, hanem a német „népiségből“ fakadó közösség szellemében.

Várkonyi Hildebrand dr.

Pädagogische Werte. A P. W. októberi és novemberi számaiban a következő cikkek keltették fel érdeklődésünket:

I. Nehezen meghódított rög. (Heinrich Lüth.: Adalék a gyakorlati hazai földrajztanításhoz.) Egy iskolai kirándulás alkalmából két falut láttunk, me-

lyeknek felépítése teljesen elütrő volt egymástól. Az egyik magas folyóparton terült el, ott, ahol az erdős part a messzi marschvidékre ereszkedik alá. A házak hatalmas fák árnyékában szélesen terjeszkednek széjjel virágzó kertek közepén. Egyöntetű vonás ömlik el rajtuk s mégis mindegyik magába zárt, semmi közös elrendezettség nincs köztük; rendezetlen tömeg az egész; az út is szeszélyes kanyarulatokban kígyózik tova. A házakban tágas udvar, gazdasági épületekkel, óriási padlással a takarmány részére. A hatalmas gerendák a biztonság érzetét keltik. Ez a Sachsenhaus.

A másik falu a mélyenfekvő marschlapályon fekszik. Kiterjedt legelők és földek között párhuzamosan haladó keskeny csatornák egyforma darabokra osztják a földet; mindenütt tervszerű pontosság. A falu utcája kilométer-hosszúságban zsinóregyenes; balfelől hosszú sor parasztház, jobbfelől széles vízlevezető csatorna. A házak barátságosak és egészen másként épültek, mint az előbbiek. A ház közepét nagy raktárhelyiség foglalja el a takarmány részére. Körül a lakások és istállók. Mindenütt célszerű és takarékos helybeosztás. A földeket töltések és szivattyúberendezések védik; s alig gondol már valaki az elmúlt évszázadok veszedelmeire. — Hogyan fejlődött ki a mai virágzó állapot? a) Az első folyamat a szárazföldképződéssel kezdődött, először nagykiterjedésű iszapos kátyuk, nádasok, majd homokpadok keletkeztek, itt-ott zöld szigetek, még lakatlanok. b) Lassankint megjelennek az első telepések. A parasztok (szászok) nyaranta legeltetni hozzák barmaikat és földhányásokat készítenek közös erővel. c) Megkezdődik az állandó település, házakat építenek; d) új földeket lecsapolnak; e) a termést töltésekkel biztosítják; f) a töltésekből gátak lesznek zsilipekkel. A marschot meghódították, már csak a legmélyebben fekvő teknőkben van víz. Holland telepések ezekkel is megbirkóztak, s kiépítették a vízlevezető hálózatot, felemelték a töltéseket. A víz állandó támadása megtanította a telepeseket a védgátak helyes építésére, melyek menedékesen lejtnek a víz felé, hogy annak erejét megtörjék. (Kísérlet a homokszekrényben.) Ezeket a védgátakat állandóan javítani kell. A kiugró töltések egyik oldalát az áramló víz ostromolja, a másik oldalon a csendes víz lerakja iszapját s mindinkább felemeli s fenéktalajt. Így folyik a küzdelem minden egyes rögzít — így folytatják a fiúk az apák munkáját.

II. Honismeret a falusi iskola felső osztályaiban. (Wilhelm Grotelüschen.)

A jelen követelményei az iskolát közelebb akarják hozni a faluhoz, a falusi paraszt társadalomhoz. A falusi iskola legyen a falusi társadalomnak tagja. Az ehhez a célhoz vezető út még nem világos, de kétségtelen, hogy itt új tudatos beállításra van szükség, melynek anyaga a falu maga, földjével, házaival, parasztjaival együtt. Ezt pedig legjobban a honismeret körében lehet megoldani. A honismeret eddig előtanulmányul szolgált a későbbi földrajzi, természetrajzi és történelmi oktatáshoz, s az ötödik osztálytól kezdve ezekre a szaktárgyakra oszlott szét. Pedig a honismeret sokkal több előkészítéssel; a honismeretnek önértéke van, s így a felsőbb osztályokba is való. Nézzük, mit ölel fel: Az első anyag a ház és udvara. Annak egész nagy története van s összefügg a falu telepítési történetével. Nem érdektelen a ház anyaga, felépítési formája, teteje, típusa, paraszti jellege, beosztása, a helységek elnevezése, érdekes feliratok. A települési forma jellegzetessége és összehasonlítása más falusi típusokkal a következő lépés. Különböznek a falvak

a fekvésük szerint is. A házak elhelyezkedése sokszor az éghajlat következménye. Ezzel áttérhetünk az *éghajlatra és időjárásra*. Ezen a téren a parasztságnak igen kiterjedt tapasztalata van és megfigyeléseivel nagy hasznunkra lehet. Ezzel összefügg az eredeti *növényzet* megfigyelése; gyakran helynevek, mezők elnevezései adnak e téren támpontot. Itt most két kérdés vezet tovább a falukutatásban. Mit csinált a német paraszt az österülettel, míg a mai arculatot létrehozta, s mily nehézségeket kellett legyőznie. A talaj megkülönböztetéséhez jól ért a paraszt, s itt sok felvilágosítással szolgálhat. Nagy fontosságuk van a *talajvízviszonyoknak*; sokszor ezek magyarázzák meg a település formáját, a földművelés módját; a vizellátást, a csatornázást. Ismét más kérdés a *falusi lakosság szervezete*, mint: földbirtokos, paraszt, bérlő. Ez különbséget mutat a munkatechnikában, felszerelésben, nemkülönben az állatállományban. A *modern gazdasági crők* is hatnak a falura, pl. ipari üzemek, tejgazdaságok, malmok, fűrészek stb. Ezek a külső nagyvilághoz hozzák közelebb a falut. De ezt teszi a *közlekedés* is, melynek iránya és vonalai külön figyelmet érdemelnek. Autóutak, vasutak erősen megváltoztatják a falu képét. A falu történetéhez tartozik a *népesedési tagolódás* és a népmozgalmak sora. A népesedés szaporodása vagy csökkenése, a kivándorlás, vagy idegenek bevándorlása nagy jelentőséggel bír. A lakosság *felosztása hivatás szerint*, és vallás szerint is igen tanulságos lehet s átvezet szociális, gazdasági és egészségügyi térre. A *táplálkozás módja*, idevágó szokások, pl. karácsonyi, húsvéti szokások, dalok, erkölcsök már szellemi térre vezetnek. Ezt a kutató munkát persze csak közös munkával lehet elvégezni, melyben egy egész iskolakörzetnek kell résztvennie. Az eredmény azonban az lesz, hogy a falut, a honi földet mint egységes egészet fogjuk meglátni, melyben a szakok szerint szétszórt földrajzi, természetrajzi, történeti ismeretek egységbe olvadnak, s egyúttal összefüggést teremtünk a nagy hazai földdel, melybe a szűkebb lakóhely szervesen beilleszkedik.

III A természet iránt való érzék felkeltése. (Karl Suessenguth.) A nagyvárosi embernek ma kevés alkalma van természeti dolgokat szemlélni, s így hiányzik benne annak ismerete, hogy a természeti élő és élettelen dolgoknak nagy jelentőségük van a mi életünkben. Régebben a természeti megfigyelésekre több alkalom volt a vidéken; voltak erdők, bozóttal s gazdag állati és növényi étellel, — ma ezek csak termelés szempontjából jönnek tekintetbe. A mocsarak, nádasok hajdan nagy életlehetőségeket nyújtottak növények és állatok részére; ma a lecsapolások folytán ezen megszűntek, s helyükbe kultúrsivatag került. Régebben a szántóföldeken a termés közt gaz is nőtt, ma ez nincs. A gazdaság ugyan előrehaladt, de a természet, az eredeti természet elpusztult, s így megszűnt az alkalom a természeti érzék kifejlődésére.

Pedig a természeti érzék nagy boldogság, s a nevelőnek szent feladata a nehézségek dacára ezt az érzéket felkelteni. Széles körben felismerték ezt már és kialakult a természetvédelem. A védett helyek alkalmat adnak, hogy bepillantunk az eredeti természet szépségeibe. A növény- és állatvilág ismerete még fokozza ezt az örömet, amit a természetszemlélet nyújt. S minél nagyobb az összehasonlítási lehetőség, annál többet nyújt a környezet természettudományi értelemben. De ezt meg kell tudni látni, a saját megfigyelés a legfontosabb. Csak aki maga is szereti és érti a természetet, az tudja a ta-

nítványait is a természet szeretetére nevelni. De a természet csak az eredetiségében hat szépen. Az állatkerti állat, vagy díszkerti növény nem hat eredetileg, mert nincs meg a természetes környezet. Csak az ős, eredeti természetben uralkodik összhang, itt olvadnak egységbe az egyes jelenségek, s jól tenné a jelenlegi nyugtalan század embere, ha engedve a régi jelszónak, „vissza a természethez“, egyensúlyba hozná életét s megnyitná szívét a természet örömeinek.

IV. *A tehetség előmozdítása az osztályon belül.* (Max Kretschmer.)

1. *Az egyenlően továbbított osztály.* A tanításban követett filantrópikus Pestalozzianizmus nem a tehetséget, hanem a leggyengébb képességet veszi tekintetbe, s olyan nivót állít mértékül, melyet a leggyöngébb éppen még el tud érni. Az iskola tehát a tehetségesre is a leggyöngébbnek ritmusát kényszeríti rá. Ha a tehetséget felkarolni akarjuk, akkor ennek az eljárásnak végét kell vetnünk. Ne unatkozzék a tehetséges az órán a leggyöngébb miatt.

2. *A csoportképzés.* A tehetségek felkarolása azt a követelményt támasztja velünk szemben, hogy az osztályt felosztadjuk különböző tehetségek csoportjára, miáltal úgy kezelhetjük az osztályt, mint az orgonajátékos a különböző manuálokat. Az osztatlan iskola a maga „csendes foglalkozásaival“ gyakorolta is ezt a módot. A csoportképzésnek nagy nehézsége az, hogy a tanítónak egyidejűleg több tárgyra kell előkészülnie s tudnia kell, hol vegye elő az egész osztályt, s hol a különböző képességű csoportokat. Ezt a problémát sem az iskola, sem a tanító nem oldhatja meg, hanem csak a tehetség maga.

3. *A tanterv alakítása.* A szokásos tantervek is merevek, mint az osztályok, s szintén az egyforma képzést követik. Pedig a tehetségek érdekében rugalmas célkitűzéseket kellett követniök, s meg kellene különböztetniök, mit kell elérnie minden tanulónak s mit lehet feldolgozni a tehetségesekkel. A tantervet a gyöngék szem előtt tartásával a tehetségesek rovására elkészíteni: szellemileg nem gazdaságos dolog.

4. *Saját nélkülözhetőségünk.* Az iskolának szokásos munkarendje túlságosan a tanítóval való kizárólagos együttműködésre van beállítva, holott a tehetségnek kevesebb szüksége van ránk. Óvatos fokozással adjunk mind nagyobb szabadságot a tehetségesnek és fokozatosan háttérbe lépve, engedjük őt át saját magának; s minél nélkülözhetőbbekké váltunk, számára az iskolázás vége felé, annál inkább készítettük őt elő az életre. A tehetségnek gyakran nincs szüksége arra a finoman kigondolt metodikai eljárásláncolatra, amit a gyöngébbek kedvéért kidolgoztunk. Oldjuk le erről a láncról a tehetségest, s adjunk neki olyan munkaformát, ahol tanító nélkül is boldogul a saját törvénye alapján.

5. *A sok beszéd és a könyvből való tanulás.* Az iskolai oktatásban túlsok a beszéd. A segítő heurisztikus módszer, idegen vezetéshez szoktatja a tanulót, s akkor csodálkozunk, ha az életben csődöt mond. A megértés nyilvánításának több foka van s a beszéd helyett többet ér a cselekvő tanítási alak.

A tehetséges előtt az iskola megnyithatná a könyvből való tanulás lehetőségét s nem kellene őt kényszeríteni a többivel való szóbeli tanulásra. Míg a tömeggel szóbelileg kínlódunk, adjunk a tehetségeseknek könyvet a kezükbe s lássák, mire mennek vele. Ha valamit nem ért meg belőle, vagy ha téved,

nem olyan nagy szerencsétlenség, mert 1. ráneveltük őt a könyvvel való bánásmódra, tudnak lexikonban keresni, s tévedése idővel kitisztul, 2. kifejlesztettük benne az igazságosságot, mely megóvja őt a felfuvalkodottságtól. A tehetségnek ki kell érdemelnie nagyobb szabadságát, mert különben vissza-kerül a tömegbe.

6. *Az írásbeli tanalak.* A túlnyomóan szóbeli tanalak nem fejlesztette ki az írást oly mértékben, amint az a tehetségnek szükséges. Pedig a tehetségesek tudnak írni gyorsan, ügyesen, biztosan. Használjuk hát fel. Az átlaghoz mért tanítás csak rövid lépésekben halad előre, úgy hogy a tehetségesek már régen célnál vannak, míg a tömeg még csak a feleúton vergődik. Ilyenkor vegyük elő a tehetségesek számára az írásbeli tanalakat, s adjunk nekik felfogásukhoz mért írásbeli feladatokat, pl. kísérjék feliratokkal az osztály munkáját.

7. *A hézagtalan előhaladás.* Ez Pestalozzi követelménye a gyöngék érdekében. De nem áll a tehetségekre nézve, mert azok ugrásszerűen fejlődnek, s a tipegően előrehaladó lépés csak gátolja őket. Az olyan helyen, ahol az átlag csak apró lépésekben haladhat előre, ott eresszük szabadon a tehetségeseket: dolgozzanak a saját ütemük szerint.

8. *Világosság a munkamenetben.* A tanuló a legtöbbször nem látja át jövőendő munkájának nagyobb szakaszát. A gyöngét nem érdekli az elvégzendő munka, hát nem tudja meg az okos sem. Pedig az utóbbi nagyobb lendülettel feküdne neki a munkának, s fokozná munkakedvét, ha világosan látná maga előtt a munka útját és értelmét.

V. *Beszédre való nevelés a népiskolában.* (Hans Harder.) Csodálatos dolog, hogy a tanító, — aki pedig hivatásos beszélő foglalkozású ember, — beszélő szerveit semmibe veszi s azoknak korlátlan teljesítőképességét tulajdonít. A beszélő szervekről való tájékozatlansága súlyosan megbosszulja magát és sok hangfogyatkozásnak, sőt komoly bajoknak lesz okozója. Innen van a tanítóságnál oly gyakran észlelhető gyors elfáradás a beszédben, rekedtség, sőt a hang teljes leromlása. A tanítóképzésnek a hangfejlesztésre nagy gondot kellene fordítania, sőt ezt a munkát már az iskolában kell elkezdeni.

Lássunk egy pár jellegzetes tünetet a hang rontása terén. — Minden tanító ismerheti az úgynevezett „iskolai hangot“, mely csak az iskolában hallható, mintha ugyanannak az embernek — tanítónak és tanulóknak egyaránt — kétféle hangja lenne. A tanító a nagylétszámú osztály előtt megszokja a hangos beszédet s a tanulóssereg utánozza mintaképét. Így jön létre magától az erős és magas „iskolai hang“, melynek állandó használata súlyos zavarokra vezethet. Meghülés esetén a tanító kénytelen csöndesen és jól tagolva beszélni s ime, így is megy a munka, sőt a tanulók figyelmesebbek.

Nem kevésbé veszedelmes a hangra nézve a vezénylesnél használt kemény hang is; ez elrontja a legszebb természetes hangot is. Az állandó erős beszéd, erős lélegzést eredményez, minélfogva a levegő szénsavtartalma is fokozódik (pl. ének, karban beszéd) és mérgezőleg hat a szervezetre. Azért szükséges a gyakori szellőztetés az iskolában.

Sok hiba történik azért, hogy nem tudunk lazán, természetesen beszélni, hanem a nevelés folytán krónikus rekedtség, fojtott hang, sőt hadaró és

hebegő beszéd lesz szokásunkká. Pedig mily édesen, természetesen csacsog a kis gyermek. Kár ezt a hangot az iskolában elrontani.

Különösen a karban való beszédre kell nagy gondot fordítanunk, ahol az egyesek beszédhibái eltűnnek, s nem ellenőrizhetők. A jó kiejtés a jó olvasásnak előfeltétele s ennek legnagyobb veszedelem a beszéd ritmusának elhanyagolása; sőt elrontása. Az eleven, természetes beszédritmust nem szabad mesterkéltszótagolással megölni; különösen áll ez a költeménytárgyalásra, ahol a sorok végén való helytelen megállás a ritmust és az értelmet tönkreteszi. Törekedjünk tehát természetes beszédre, ami a legszebb eredményként a művészi beszédkórusban — a jelenkor kedvelt előadási formájában — nyilatkozik meg.

Jármai Vilmos.

H I R E K.

Hóman Bálint dr. kultuszminisztert a magyar történettudomány, valamint a magyar—lengyel történelmi kapcsolatok kutatása terén szerzett érdemeiért a varsói Pilsudski József-egyetem a bölcsész tudományok díszdoktorává avatta.

Pintér Jenő dr.-nak, a budapesti tankerület kir. főigazgatójának a szegedi Ferencz József-Tudományegyetem bölcsészettudományi karának kezdeményezésére Kormányzó Ur Öfömméltósága az egyetemi ny. r. tanári címet adományozta. A tudós professzor bemutató előadását f. évi október hó 11-én tartotta a szegedi egyetemen, amikor díszes közönség jelenlétében *Imre Sándor dr.-nak,* a kolozsvári egyetem első tudós irodalomtörténeti tanárának működését méltatta.

A budapesti kir. magyar Pázmány Péter-Tudományegyetem pedagógiai tanszékének tanárává **Prohászka Lajos dr.** egyetemi könyvtárőr, egyetemi m. tanár neveztetett ki.

Waldapfel János dr., a budapesti gyakorló főgimnázium tudós tanára, a kiváló pedagógus, életének 70. évében f. évi október hó 5-én Budapesten elhunyt.

Gyermekelektani Intézet. A Búvár f. évi november havi számában *Sági Ferenc* tollából igen figyelemreméltó ismertetést olvashatunk a Dr. Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter 1934. évi október hó 12-i rendelkezésével újjászervezett Gyermekelektani Intézet szervezetéről és működéséről.

A budapesti állami Erzsébet Nőiskola leánylíceuma a munkáltató tanítás szemléltető anyagának szolgálatában *pedagógiai múzeumot és vele kapcsolatosan állandó tanügyi kiállítást* rendezett be.

A Magyar Tanítóképző kiváló szerkesztője, *Kiss József* ilyen megbízatásáról lemondott. A folyóirat szerkesztését *Molnár Oszkár,* a jeles pedagógus vette át.